

Vragen/ discussie na afloop van DINGtiid-lezing (5 november 2022)

Na de DINGtiid-lezing door spreker Heinrich Winter en co-referent Albert Walsweer kwamen er verschillende vragen uit de zaal.

1. **Inspraak bij zorgplicht Fries**

De faculteit Letteren bij de RUG zegt dat zij de BFTK/Handvest zelf interpreteren. BZK heeft de zorgplicht en de functie van taalschipper bij de Provincie Fryslân neergelegd. Heeft de Provincie dan ook niet het recht om tegen de universiteit te zeggen dat zij mogen meebepalen over hoe de studie eruitziet, net als OCW dat doet bij de studie Nederlands?

Antwoord door Heinrich Winter: ingewikkeld, want Fries komt bij verschillende ministeries terug. En de rechten van het Handvest zijn niet juridisch afdwingbaar. En aan welke loket moet de provincie aankloppen? Want bij OCW zeggen ze: 'Kijk maar bij BZK'. Maar de minister van BZK zegt: 'Ik heb niets over OCW te zeggen.' En daarnaast hebben universiteiten in Nederland ook nog een onafhankelijke positie. Universiteit zegt dan dat er ook voor andere talen geen specifieke masters meer zijn, alleen algemene. Aan te raden om dit in de volgende BFTK op te nemen. En aan de andere kant BZK aan te spreken. Bijvoorbeeld een uitspraak van de minister dat de positie van het Fries gelijk aan die van het Nederlands moet zijn.

2. **Economische waarde van het Fries**

Heeft het Fries wel een economische waarde? Want zonder economische waarde kun je niet. Want je kunt ook zonder het Fries wel aan werk komen.

Antwoord door Albert Walsweer: Economische waarde is discutabel. Natuurlijk is die er ook wel zoals voor ondernemers, voor toerisme. Maar je moet die waarde niet overschatten. Je kunt inderdaad zonder het Fries ook werk vinden. De waarde zit niet in wat het Fries ons oplevert in geld, of werk, of andere opbrengsten. De taal en cultuur hebben hun eigen waarde, zijn waardevol.

3. **Verantwoordelijkheid voor het Fries van gemeenten**

Gemeenten kunnen de economische waarde handen en voeten geven, want bij vacatures kunnen zij het Fries verplichten. En andere overheden kunnen het Fries ook verplichten. En zij kunnen tegelijk ondernemers aanmoedigen dit ook te doen. Gemeenten hebben geen bevoegdheid op onderwijs, maar kunnen wel stimuleren. En er is wel een rol bij het openbaar onderwijs in hun gemeente. Zouden gemeenten, wat het Fries betreft, hier ook meer een mening over kunnen vormen?

Antwoord vanuit SFBO: gemeenten hebben wat het primair onderwijs betreft minder bevoegdheid, maar wel bevoegdheid bij voorschools onderwijs. En die bevoegdheid kunnen zij ook meer gebruiken. Bijvoorbeeld in hun subsidierelatie, maar ook door het voorschools onderwijs te vragen aan bepaalde netwerken deel te nemen.

Reactie van gemeente Waadhoeke: in de gemeente Waadhoeke wordt gewerkt aan de hand van "uitnodigend, zichtbaar en vertrouwd." Wetgeving is grotendeels wel in orde, maar wij moeten met elkaar zichtbaarder zijn in Den Haag. Als lokale bestuurders kunnen wij hier misschien nog meer aan trekken. Maar je hebt wel mensen nodig voor de uitvoering.

4. **Borging Handvest**

Hoe is het Handvest geborgd, bij bijvoorbeeld ministeries?

Antwoord door Heinrich Winter: Goede vraag, want die borging is belangrijk zowel binnen het ministerie, als ook in de mankracht die beschikbaar is/wordt gesteld. De commissaris van de Koning

zet zich er met de Provincie goed voor in en zit ook bovenop de uitvoering van de BFTK. Als het niet vanuit de Provincie gebeurt, dan gebeurt het vanuit het Rijk zeker niet. Iedere keer moet er weer worden gehamerd op de afspraken.

5. Fries in de rechtbank

Vaak wordt in de rechtbank wel rekening gehouden met wie de medewerkers in kwestie zijn. Maar dan vaak de basisvaardigheden van het Fries. Als het wat ingewikkelder wordt, dan gaat het mis. Vooral een Officier van Justitie denkt vaak: ik versta het wel, er is geen tolk nodig (want dan hoeven ze geen oortjes in te doen), maar als die persoon er dan niet uitkomt, dan gaat de Friestalige toch maar op het Nederlands over en dan gaat er wat mis. Oproep: help ons om de verschillende gremia bij elkaar te krijgen.

Reactie Jan Koster (voorzitter DINGtiid): DINGtiid is in gesprek met de Rechtbank en het Gerechtshof. Dit proces gaat lastig, maar er lijkt wel meer gevoel te komen. Het gaat altijd om de kwaliteit van de rechtspraak. De logistiek binnen de Rechtbank en het Hof hebben veel invloed.

6. Diversiteit van kennisniveau Fries in onderwijs

Er is een groot verschil in niveau van het Fries onder leerlingen. Verzoek om reflectie te geven, bekeken vanuit prestatiegericht onderwijs, de opbrengsten en de kwaliteit.

Antwoord door Albert Walsweer: Ik heb in mijn verhaal opgemerkt dat wij in het onderwijs – op macroniveau- geen verschuiving moeten hebben van ‘het curriculum als realisatie van een rijk aanbod’ naar een ‘curriculum gericht op opbrengsten van leerlingen’. Het effect van zo’n laatste curriculum is dat wij het taalonderwijs weer ontrafelen in deeldomeinen en met alle kinderen direct willen werken aan het halen van die resultaten. Dat is rampzalig onderwijs. Een taal leren, doe je door die taal te gebruiken en in het onderwijs moet daarom een rijk leeromgeving worden gecreëerd, waar leerkrachten op een doelbewuste manier zijn gericht op de (taal)ontwikkeling van de leerlingen. Je krijgt dan per niveau verschillende resultaten.

7. Fries in speciaal onderwijs

Het Fries in het speciaal onderwijs staat in de Wet op Expertisecentra nog altijd omschreven met een ‘kan’-constructie. Dat is in strijd met het Handvest. Geeft het Handvest ook handvaten om dit in de Wet op Expertisecentra op te pakken?

Antwoord door Heinrich Winter: het Handvest geeft geen verplichting, maar in algemene zin een inspanningsverplichting. Wat je concreet kunt doen is om het in bestuursafspraken op te nemen. Het juridische karakter van het Handvest biedt geen ruimte.

Reactie uit de zaal: bij Taalplan Frysk 2030 wordt de komende jaren werk gemaakt van het Fries in het speciaal onderwijs. Er zal ook worden gekeken naar het curriculum Fries in het speciaal onderwijs.

8. Recht om Fries te spreken

Als je in Fryslân het recht hebt om Fries te spreken, geeft dat dan ook niet de verplichting van anderen in Fryslân om het Fries te kunnen verstaan?

Antwoord door Heinrich Winter: nee, alleen bij de overheid en rechtspraak is dit vastgelegd. Dat recht/die verplichting geldt hierbuiten niet (bv. bedrijfsleven).

Reactie uit de zaal: het Fries is mondeling wel levend, maar op straat niet zichtbaar, ook al zijn er vanuit de overheid voldoende mogelijkheden om het Fries te gebruiken. Ondernemers en ook wijzelf moeten het zelf, met elkaar doen.